

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
 ΣΤΥΡΙΑΩΝΟΣ
 ΛΑΜΠΡΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1935

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΟΙΠΩΝ
 ΣΤΥΡΙΑΩΝΟΣ ΛΑΜΠΡΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΤΟΥΝΤΗΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ. ΤΗΣ Κ.Τ.Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΥΠΑΡΧΟΥΣΙ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ;

Τὸ κάτωθι κανονικὸν σημεῖωμα ἀφιερουῖται εὐλαβῶς εἰς τὴν μνήμην τοῦ σοφοῦ ὀτρηροτέρου καὶ πολυγραφοτέρου ἱστορικοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος Σπυρίδωνος Λάμπρου.

Α΄.

Τὸ ζήτημα τῆς υπάρξεως ἢ μὴ δογματικῶν κανόνων ἢ τοῦ ἰδιαιτέρου τοῦλάχιστον αὐτοῦ τονισμοῦ γεννᾶται, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, μόνον παρ' ἡμῖν, ἐξ αἰτίας μονομερῶν πολιτειοκρατικῶν ἀντιλήψεων ὠρισμένων πολιτικῶν καὶ κανονολόγων, παραδεχομένων τὴν θεωρίαν τοῦ δυνατοῦ τῆς ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τροποποιήσεως τοῦ περιεχομένου τῶν Ἰ. Κανόνων, ἢ καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς κανονικῆς βάσεως, ἐφ' ἧς στηρίζεται καὶ πρέπει νὰ στηρίζεται ὁ ὀργανισμὸς τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Εἶνε γνωστὴ ἡ συνταγματικὴ διάταξις, ἡ περιφρουροῦσα τὸ κῦρος τῶν Ἰ. Κανόνων. Ἡ σχετικὴ φράσις τοῦ 1^{ου} ἄρθρου τοῦ σήμερον ἰσχύοντος Συντάγματος, «τηροῦσα (ἢ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία) ἀπαρασαλεύτως ὡς ἐκείνη (ἢ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία) τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας», εἶνε εἰλημμένη ἐκ τῶν προγενεστέρων συνταγματικῶν κειμένων καὶ δὴ ἐκ τοῦ τοῦ 1844, ἀντικατασταθείσης ἐν αὐτῇ μόνον τῆς λέξεως «ἀπαραλλάκτως» διὰ τῆς λέξεως «ἀπαρασαλεύτως» ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 καὶ τῶν μετέπειτα τοῦ 1911 καὶ τοῦ σήμερον ἰσχύοντος τοῦ 1927.

Ἀνεξαρτήτως τῆς ἀκριβολογίας τῆς φράσεως, ἥτις σαφῶς προϋποθέτει καὶ τὴν κρατοῦσαν ἄλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀντίληψιν περὶ τῆς γνησιότητος τῶν λεγομένων ἀποστολικῶν κανόνων, αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν κατὰ τὰς ἐν ταῖς ἐθνοσυνελεύσεσι (ἰδίᾳ τοῦ 1844 καὶ 1864) συζητήσεις εἰς διαίρεσιν καὶ διάκρισιν τῶν κανόνων εἰς δογματικοὺς καὶ διοικητικούς. Πλεῖστοι κανονολογοῦντες πληρεξούσιοι τῶν κατὰ καιροὺς Ἐθνοσυνελεύσεων καὶ Βουλῶν ἐπὶ γενικωτέρας καὶ ἀοριστοτέρας γνώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων στηριζόμενοι καὶ ἀνεξέλέγκτως ἄλλους πρὸ αὐτῶν τὰ αὐτὰ διισχυριζομένους ἀκολουθοῦντες ἐξήνεγκον τὴν γνώμην ὅτι οἱ κανόνες διαιροῦνται εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς, ἵνα διαστείλωσι τὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προστασίαν τῶν πρώτων μόνον ἀπὸ τῶν δευτέρων, δυναμένων δὴθεν τούτων κατὰ τὸ δοκοῦν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων νὰ τροποποιηθῶσιν. Οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς τοιαύτης διακρίσεως ἐποίουν ταύτην ἐπὶ πλήρει περιφρονήσει τῆς κοινῆς γνωστῆς ἀρχῆς τοῦ δικαίου καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ κανονικοῦ, ὅτι μόνον ἐκείνη ἢ ἀρχὴ ἔχει τὴν ἱκανότητα καὶ τὸ δικαίωμα νὰ τροποποιῇ ἢ καὶ πλήρως καταργῇ νομοθετικὰς διατάξεις, ἥτις καὶ τὰς ἐξέδωκεν. Ἰδιαιτέραν ἀφορμὴν εἰς τὴν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συζήτησιν ἔδωκεν ὡς γνωστὸν τὸ περιμάχητον ζήτημα περὶ

τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ διορίζειν τοὺς ἱεροψάλτας καὶ νεωκόρους, διὰ τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 15 τῆς 4^{ης} Φεβρουαρίου 1909 ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου, καθ' ἣν συμφώνως τῇ ὀρθῇ γνώμῃ τοῦ τότε Εἰσαγγελέως αὐτοῦ Δ. Τσιβανοπούλου, οἱ περὶ ὧν ἐπρόκειτο κατώτεροι κληρικοί διορίζονται καὶ παύονται ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων. Ὡς γνωστόν, ἐδημοσιεύθησαν τότε διάφοροι σχετικαὶ διατριβαὶ καὶ ὑπομνήματα, τὰς ὁποίας ὁμοῦ μετὰ προγενεστέρων ἐγγράφων καὶ γνωμοδοτήσεων συνέλεξε καὶ ἐξέδωκεν εἰς αὐτοτελὲς τεῦχος ὁ τότε ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς κ. Ν. Λεβίδης¹. Πολλοὶ τῶν ἀσχοληθέντων μετὰ τὸ ζήτημα ἐκεῖνο δέχονται τὴν διάκρισιν τῶν κανόνων καὶ ἰδίᾳ οἱ Χαρ. Βοζίκη² καὶ Δ. Πετρακάκος³ ἐναντίον τῆς γνώμης τῶν Δ. Τσιβανοπούλου⁴, Σοφ. Τριανταφυλλίδου⁵, Μητροπολίτου Μεσσηνίας Μελετίου Σακελλαροπούλου⁶ καὶ Χρ. Γραπεζουντίου⁷ ἀπορριπτόντων ταύτην. Τὴν διάκρισιν ταύτην ἐδέχθη καὶ ὁ ἀριστος τῶν νεωτέρων παρ' ἡμῖν συνταγματολόγων Ν. Ν. Σαρίπολος ὑποστηρίζων ταύτην ἐν τῷ σχετικῷ αὐτοῦ συγγράμματι⁸.

Ἄλλ' ὁ Ν. Σαρίπολος δεχθεὶς τὴν διάκρισιν ὀρθῶς ἰσχυρίσθη μετ' ἄλλων, ἐναντίον τῆς γνώμης ἄλλων νομικῶν καὶ κανονολόγων⁹ ὅτι ἡ ἔννοια τῆς σχετικῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος εἶνε ὅτι πάντες οἱ κανόνες ἀδιακρίτως (δογματικοῦ δηλονότι καὶ διοικητικοῦ περιεχομένου) προστατεύονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, ἐφ' ὅσον — πολὺ ὀρθῶς — δὲν ἀντίκεινται εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Σύνταγμα.

Σχετικῶς ὅμως πρὸς τὸ ζήτημα τῆς προστασίας τούτων ἢ ἐκείνων τῶν κανόνων ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθοτάτης γνώμης περὶ προστασίας πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν κανόνων, ὁ σκοπὸς τοῦ σημειώματος εἶνε νὰ ἐρευνηθῇ καὶ ἐξακριβωθῇ τὸ γεγονὸς τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ δογματικῶν κανόνων καὶ συνεπῶς τοῦ βασίμιου ἢ μὴ τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς.

Ἀληθῶς ὁ ἰσχυρισμὸς περὶ ὑπάρξεως οὐσιωδῶν δογματικῶν κανόνων δὲν ἀντέχει οὐδὲ εἰς τὴν προχειροτέραν ἀκόμη ἐπιστημονικὴν ἐρευναν. Παρὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἀοριστολογίας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στηριζομένην θεωρίαν τῆς ὑπάρξεως σπουδαίων δογματικῶν κανόνων, τὴν ὁποίαν μετὰ τόσην σοβαροφάνειαν ὑπεστήριξαν διάφοροι πληρεξούσιοι εἰς τὰς Ἐθνοσυνελεύσεις καὶ τὰς Βουλὰς, εἰς τοὺς μελετήσαντας τοὺς ἱεροὺς κανόνας (τοὺς ἀποτελοῦντας τὰς κυρίως πηγὰς τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς Ἐκκλησίας μας) εἶνε γνωστόν ὅτι ὑπάρχουν μὲν δογματικοὶ τινες κανό-

¹ Ὁ τίτλος τοῦ τεύχους εἶνε: Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν, Τμῆμα Διοικητικόν. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ διορισμοῦ τῶν ἱεροψαλτῶν καὶ νεωκόρων. Ἀθήναι, 1909.

² Ἐνθ' ἀν. σελ. 85 κ.έ. καὶ σελ. 107 κ.έ.

³ Ἐνθ' ἀν. σ. 102 κ.έ. καὶ 111 κ.έ.

⁴ Ἐνθ' ἀν. σ. 22 κ.έ.

⁵ Ἐνθ' ἀν. σ. 46 κ.έ.

⁶ Ἐνθ' ἀν. σ. 94 κ.έ.

⁷ Ἐνθ' ἀν. σ. 165 κ.έ.

⁸ Ν. Σαρίπολου, Σύστημα Συνταγματικοῦ Δικαίου Τόμος Γ'. γ'. ἐκδοσις, Ἀθήναι 1923, σελ. 310 κ.έ., Πρβλ. καὶ Κ. Δουβουνιώτου, Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐν τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1916, σ. 8, 34 κ.έ.

⁹ Τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων καὶ τοῦ Ἀλ. Βαμβέτσου, ἐν «Εἰσαγωγῇ εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τῶν ὀρθοδόξων», Ἀθήναι, 1911, σελ. 126 κ.έ.

νες, ἀλλ' οὔτοι πλὴν τοῦ σχετικῶς ἐλαχίστου ἀριθμοῦ αὐτῶν εἶνε καὶ ἐντελῶς δευτερευούσης σημασίας. Εἶνε βεβαίως γνωστὴ ἡ διάκρισις μεταξύ «ὄρων» καὶ «κανόνων» τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὧν οἱ μὲν πρῶτοι εἶναι διατυπώσεις ἀποφάσεων αὐτῶν καθαρῶς δογματικοῦ περιεχομένου, οἱ δὲ δεύτεροι διατυπώσεις διοικητικοῦ περιεχομένου καὶ ἐκκλησιαστικῆς καθόλου εὐταξίας¹. Αἱ ἐκάστοτε γενόμεναι κανονικοσυνταγματικαὶ συζητήσεις δὲν ἀποβλέπουν βεβαίως εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην, οὐ μόνον διότι εἰς τὴν σχετικὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος οὐδὲ κἄν συμπεριλαμβάνεται ἡ λέξις ὄρος, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ περιεχόμενον τῶν ὄρων ὡς καθαρῶς δογματικὸν (ἀντικείμενον δηλ. πίστεως καὶ θρησκευτικῆς πεποιθήσεως) δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς προστασίας τοῦ Συντάγματος, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἀναμφισβήτητον τρόπον τὴν ἔχει, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως. Περὶ τοῦ περιεχομένου λοιπὸν τῶν ὄρων οὐδεὶς ἐγένετο, γίνεται, ἢ δύναται νὰ γίνῃ λόγος, διότι τὸ περιεχόμενον αὐτῶν προφανῶς καὶ ἀναμφισβητήτως προστατεύεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, πρόκειται συνεπῶς μόνον περὶ τῶν κανόνων καὶ τῆς διακρίσεως τούτων εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς, περὶ τούτους δὲ καὶ μόνον στρέφεται ἀνέκαθεν ἡ διεξαγομένη συζήτησις.

Εἶνε ὅμως δυνατόν νὰ γίνεται ἐν προκειμένῳ σοβαρὸς λόγος περὶ δογματικῶν κανόνων; ἀσφαλῶς ὄχι, διότι ἐνῶ τοιοῦτοί τινες ὄντως ὑπάρχουν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐπιβάλλει τὸν χαρακτηρισμὸν των ὡς ἱστορικῶν καὶ δευτερευούσης σημασίας, ἐφ' ὅσον ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ δογματικὰ ζητήματα τὰ ὑπὸ τινων τούτων καθοριζόμενα, ὀρίζονται προγενεστέρως ὑπὸ ὄρων καὶ καθίσταται συνεπῶς περιττὴ καὶ πλεονάζουσα ἡ ὑπαρξις αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν δογματικῶν κανόνων καθοριζόμενα ζητήματα τάξεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως εἶνε σχετικὰ πρὸς τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπιπολαζούσας αἱρέσεις καὶ τὰς ἐκ τῶν δογματικῶν διαφορῶν καὶ διενέξεων προερχομένας αἱρετικὰς ἐκκλησίας καὶ κοινότητας. Ἐκ τῆς ἐπόψεως δὲ ταύτης οἱ ὑπάρχοντες δογματικοὶ κανόνες οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην πραγματικὴν ἔχουσι σημασίαν.

Ἐφ' ὅσον ὅμως οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα φανερόν εἶνε ὅτι τὸ Σύνταγμα δὲν ἐπεφύλαξε καὶ περιώρισε μάλιστα τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἐπὶ τούτων καὶ μόνον τῶν κανόνων, ἢ δὲ τόσον ὄξεια συζήτησις εἰς μάτην ἐγένετο καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλως τε θετικὸν κατέληξεν ἀποτέλεσμα.

Κατὰ ταῦτα σταθερὸς ἀπομένει ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι οὐδεὶς σοβαρὸς λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ δογματικῶν κανόνων καὶ πολὺ ὀλιγώτερον περὶ διακρίσεως τῶν κανόνων κατὰ τὸ Σύνταγμα εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς². Τοιοιτοτρόπως ἀποδει-

¹ Τὴν διάκρισιν ταύτην ἐτόνισε καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου Τσιβανόπουλος (ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι τεύχει σελ. 26 κ.ε.) καὶ ὁ Μητροπολίτης Μεσσηνίας ἐν τῇ πρὸς τὸν Χαρ. Βοζίκη ἀπαντήσει του (σελ. 96 κ.ε.), ἣν ἐπειτα πάλιν ὅλως ἀβασίμως καταπολεμεῖ ὁ Βοζίκης (σελ. 108).

² Πρβλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Τόμος Α', Ἀθήναι 1920, σελ. 314 κ.ε. ὅπου οὐχὶ ἀπολύτως ὀρθῶς καταπολεμεῖται ἡ θεωρία τῆς συνταγματικῆς προστασίας τῶν τυχόν ἀντισυνταγματικῶν κανόνων.

κνύεται τὸ ὄρθον τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι τὸ Σύνταγμα προστατεύει ἀνεξαιρέτως πάντας τοὺς κανόνας, πλὴν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀντίκεινται εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι δι' ἱστορικούς καὶ πραγματικούς λόγους ἔπαυσαν ἀφ' ἑαυτῶν ἰσχύοντες¹.

Β'.

Πρόχειρος πράγματι ἐξέτασις τῶν ἱερῶν κανόνων καταδεικνύει τὸ ἀναμφισβήτητον τῶν ὡς ἄνω ἰσχυρισμῶν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου τῶν ὑφισταμένων δογματικῶν κανόνων.

Οἱ ὑπάρχοντες δογματικοὶ κανόνες εἶνε οἱ ἑξῆς:

Ὁ 85^{ος} Ἀποστολικὸς κανὼν περὶ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης.

Τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ 8^{ος} περὶ τῶν ἐπιστρεφόντων Καθαρῶν καὶ ὁ 19^{ος} περὶ τοῦ ὅτι τοὺς Παυλικιανούς ἀναβαπτίζεσθαι καὶ ἀναχειροτονεῖν δεῖ.

Τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ 1^{ος} περὶ τηρήσεως τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ὁ 5^{ος} περὶ ἀποδοχῆς τῶν Ἀντιοχέων θεολογούντων, ὁ 7^{ος} καὶ 8^{ος} περὶ τοῦ πῶς δεκτέον τοὺς αἵρετικούς.

Τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ 1^{ος} περὶ Κελεστίου καὶ τῶν αὐτοῦ ὀπαδῶν, ὁ 2^{ος} περὶ ἀποστατῶν νεστοριανῶν ἐπισκόπων, ὁ 3^{ος} περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν ὑπὸ Νεστορίου καθαιρεθέντων, ὁ 4^{ος} περὶ νεστοριανῶν καὶ κελεστιανῶν κληρικῶν, ὁ 5^{ος} περὶ τῶν ὑπὸ Νεστορίου ἀποκατασταθέντων κληρικῶν, ὁ 6^{ος} περὶ τῶν προσβαλλόντων τὸ κῦρος τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου καὶ ὁ 7^{ος} περὶ τῶν ἐναλλασσόντων τὴν τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου πίστιν.

Τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκονομικῆς Συνόδου, ὁ 1^{ος} περὶ τηρήσεως τῶν Ἰ. κανόνων τῶν προτέρων Συνόδων, ὁ 79^{ος} περὶ τοῦ μὴ ἔψειν σεμίδαλιν τῶν λοχείων τῆς Θεοτόκου ἕνεκα, ὁ 81^{ος} περὶ τοῦ μὴ προστιθέναι ἐν τῷ τρισαγίῳ «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς» καὶ ὁ 95^{ος} περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποδοχῆς τῶν αἵρετικῶν.

Τῆς ἐν Σαρδικῇ τοπικῆς Συνόδου, ὁ 18^{ος} περὶ ὑποδοχῆς τῶν παρὰ Μουσαίου καὶ Εὐτυχιανοῦ κατασταθέντων.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ὁ 6^{ος}, 7^{ος} καὶ ὁ 8^{ος} περὶ ἀποδοχῆς, κατηγήσεως καὶ βαπτίσεως τῶν ἐπιστρεφόντων αἵρετικῶν Φρυγῶν, ὁ 31^{ος}, 32^{ος} καὶ 33^{ος} περὶ γάμου, εὐλογίας καὶ εὐχῆς αἵρετικῶν καὶ ὁ 60^{ος} περὶ τῶν ἀναγινωσκομένων βιβλίων.

Τῆς ἐν Κιρθαγένῃ τοπικῆς Συνόδου, ὁ 1^{ος} περὶ τηρήσεως τῶν ἐν τῇ Νικαίων Συνόδῳ ὀρισθέντων, ὁ 2^{ος} περὶ κηρυκτέας τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ 24^{ος} περὶ τῶν κανονικῶν Γραφῶν, ὁ 47^{ος}, ὁ 66^{ος}, ὁ 67^{ος}, ὁ 68^{ος}, ὁ 69^{ος}, ὁ 91^{ος}, ὁ

¹ Τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀντιφάσεως τοῦ περιεχομένου τοιούτων κανόνων πρὸς τὰ συνταγματικῶς καὶ νομικῶς παρ' ἡμῖν κρατοῦντα (ἢ ὑπαρξίς, φερ' εἶπεῖν ἀρχαιοτήτων καὶ τὰ τοιαῦτα) καὶ ἡ διὰ τῆς εἰς τὸ ἄτοπον οὕτω ἀπαγωγῆς ἀπόδειξις τοῦ ἐναντίου δὲν δύναται νὰ σταθῇ, ἐφ' ὅσον εἶνε κοινῶς γνωστὸν ὅτι πλείστοι ὅσοι κανόνες περιέπεσαν ἀπὸ πολλοῦ εἰς ἀχρησίαν. Ἐν δ' ἀληθῶς τῶν ἔργων τῆς ἀπαραιτήτου πλέον κατιστάσεως κωδικοποιήσεως τῶν Ἰ. κανόνων θὰ ἦτο καὶ ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ corpus ἀπὸ τῶν τοιαύτης φύσεως κανονικῶν διατάξεων, αἱ ὅποιαι ἔχουν ἀπλῶς πλέον καθαρῶς ἱστορικὴν σημασίαν: Βλ. σχετικὴν διατριβὴν μου, Περὶ κωδικοποιήσεως τῶν Ἰ. Κανόνων, εἰς τὰ Ἐναίσιμα τοῦ Χρυσ. Παπαδοπούλου σελ. 24 κ.έ.

92^{ος}, ὁ 93^{ος}, ὁ 99^{ος} καὶ 117^{ος}, περὶ Δονατιστῶν, ὁ 108^{ος} περὶ Συνόδου κατὰ Δονατιστῶν, ὁ 109^{ος} περὶ Συνόδου κατὰ τῆς αἵρέσεως Πελαγίου καὶ Κελεστίου, ὁ 110^{ος} περὶ τοῦ ὅτι τὰ μικρὰ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν βαπτίζονται, ὁ 111^{ος} περὶ τοῦ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις οὐ μόνον ἄφεσιν χαρίζεται ἁμαρτιῶν ἀλλὰ καὶ βοήθειαν παρέχει τοῦ μηκέτι ἁμαρτάνειν, ὁ 112^{ος} περὶ τοῦ ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ οὐ μόνον γνῶσιν παρέχει, ὡς δεῖ πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην ἔτι μὴν ἐμπνέει ἡμῖν, ἵνα ὁ εἰς ἐπιγιγνώσκωμεν, καὶ πληρῶσαι ἰσχύσωμεν, ὁ 113^{ος} περὶ τοῦ ὅτι ἄνευ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος οὐδὲν ἀγαθὸν δυναμέθα πληροῦν, ὁ 114^{ος} περὶ τοῦ ὅτι οὐ μόνον ταπεινή, ἀλλὰ καὶ ἀληθινή ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων ἐστὶν αὕτη: Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν ἑαυτοὺς πλανῶμεν, ὁ 115^{ος} περὶ τοῦ ὅτι ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγουσιν, Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν καὶ ὁ 116^{ος} περὶ τοῦ ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται τὸ, Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐκ τῆς 39^{ης} ἐορταστικῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς «περὶ κεκατονισμένων ἱερῶν βιβλίων», τοῦ Αὐτοῦ, ἐπιστολὴ πρὸς Ρουφινιανὸν ἐπίσκοπον περὶ τῶν αἵρετικοῦς κοινωνησάντων.

Τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, κανὼν 1^{ος} περὶ τοῦ τίνας ἀναβαπτίζονται, 91^{ος} περὶ τῶν μὴ δεχομένων τὴν ἐν συλλαβὴν ἐπὶ τοῦ Πνεύματος καὶ περὶ παραδόσεων, καὶ ὁ 92^{ος} περὶ ἐγγράφων καὶ ἀγράφων παραδόσεων.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, περὶ τοῦ τίνα χρὴ ἀναγινώσκεσθαι βιβλία ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης.

Τοῦ Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, περὶ τοῦ τίνα χρὴ ἀναγινώσκεσθαι βιβλία ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης.

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, περὶ τῆς θείας Κοινωνίας.

Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, κανὼν 2^{ος} περὶ τοῦ πῶς χρηστέον τοῖς ἄρειανίσασιν ἐπισκόποις, κανὼν 12^{ος} ὅτι οἱ Ναυατιανοὶ προσερχόμενοι χειροτονοῦνται.

Γενναδίου Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τῶν Σιμωνιακῶν.

Ταρασίου Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τοῦ μὴ ἐπὶ χρήμασι γίνεσθαι τὰς χειροτονίας.

Οὗτοι εἶνε οἱ ὑπάρχοντες δογματικοὶ κανόνες, ἐλπίζω δὲ νὰ μὴ διέφυγε τὴν προσοχὴν μου ἕτερός τις.

Ἡ τοῦ ὡς ἄνω πίνακος ἔρευνα πείθει ἀδιστακτῶς ὅτι περὶ σπουδαίων δογματικῶν κανόνων δὲν δύναται νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος, διότι καὶ εἰς τὸ ἀστεῖον θὰ κατήντα ἢ περὶ τῶν κανόνων τούτων καὶ μόνον ἀπασχόλησις τοῦ Συντάγματος.

Ἄν συνεπῶς κατ' ἀκριβολογίαν ἀπαιτεῖται ἡ διάκρισις τῶν Ἰ. Κανόνων εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς, οὐδεμίαν ἔχομεν δυσκολίαν νὰ δεχθῶμεν ταύτην, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅμως ὅτι οἱ ὡς ἄνω δογματικοὶ κανόνες δὲν εἶνε βεβαίως οἱ μόναι οἱ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προστατευόμενοι, ἢ μᾶλλον θὰ ἦσαν καὶ οἱ ὀλιγώτερον ἀνάγκην προστασίας ἔχοντες.

Ἀπομένει συνεπῶς τὸ ἀπολύτως ὀρθὸν τῆς γνώμης ὅτι τὸ Σύνταγμα προστατεύει πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς κανόνας καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν πρώτων ἀκόμη συζητητῶν διάκρισις τῶν κανόνων εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς ἐβασίσθη προφανῶς

ἐπὶ εἰκοτολογίας καὶ ἀγνοίας τῶν πραγμάτων¹. Ἐξ ἄλλου προσφυστέρη εἶνε ἡ γνώμη τοῦ συναδέλφου Δ. Σ. Μπαλάου² περὶ διακρίσεως τῶν κανόνων εἰς θεμελιώδεις καὶ μὴ: ἥτις μαρτυρεῖται σαφῶς καὶ ὑπὸ τῆς μακραίωνος ἐκκλησιαστικῆς πράξεως.

Συμπέρασμα: Κανόνες δογματικοὶ βεβαίως ὑπάρχουν, τὸ περιεχόμενον ὅμως αὐτῶν εἶνε ὅλως δευτερευούσης σημασίας καὶ εἶνε συνεπῶς φανερόν ὅτι τὸ Σύνταγμα δὲν προβλέπει τὴν τούτων μόνων τῶν κανόνων προστασίαν, ἀλλὰ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν κανόνων, πλὴν τῶν (διὰ τὸ περιεχόμενόν των) ἀντισυνταγματικῶν καὶ τῶν εἰς ἀχρησίαν περιπεσόντων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΕΤΡΙΟΥ

¹ Τὴν ὑπὸ τύπον νεωτέρας παραδόσεως εὑρεθείσαν ταύτην θέσιν ὑπεστήριξαν καὶ ἔξακολουθοῦν ὑποστηρίζοντες — βεβιασμένως βεβαίως — οἱ μὲ τὸ ζήτημα καὶ τὴν γνώμην ταύτην ἀσχολούμενοι μεταγενέστεροι νομομαθεῖς καὶ κανονολόγοι, ἀκριβῶς ὡς συνέβη καὶ μὲ τὴν ἀντισυνταγματικὴν νομοθετικὴν παράδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων, περὶ τῆς προβλ. τὴν περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς διατριβῆν μου, Ἀθῆναι 1932.

² Δ. Σ. Μπαλάου, Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία Ἀθῆναι 1920, σημ. 4 ἐν σελ. 8 κ. ε.

ΕΡΓ. Δ. Π. Κ. Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006